

„Az átlényegülés zenekarát építjük”

Dobszay Péter a székesfehérvári hangzásépítésről, megyei felelősségről

 Réfi Zsuzsanna

Közös esztétika és hangzásideál, markáns műsorpolitika, ihletett előadások. Dobszay Péter másfél évtizeden át készült arra, hogy zenekarépítő dirigens legyen, s ehhez az építkezéshez hozzá is fogott tavaly májusban az Alba Regia Szimfonikus Zenekarral. Az orgonaművész-karmesterrel az eddigi közös munkáról, a következő időszak terveiről, valamint arról is beszélgettünk, mit tudnak tenni az átlényegülésért, milyen repertoárt játszik a székesfehérvári társulat és milyen feladatok várnak még rájuk a városon kívül.

■ *Egy évvel ezelőtt kapta meg a társulat művészeti vezetői és vezető karmesterei posztjait. Ismerte korábban az együttest?*

– Hallottam őket játszani, de azon három magyar hivatásos zenekar egyike voltak ők, akikkel addig még nem dolgozhattam, bár a muzsikusok közül sokakkal ismertük egymást. Szakmabeli ajánlások alapján kerültem Ruff Tamás igazgató látóterébe, s a vele való egyeztetések vezettek el addig, hogy felkérésére igent mondtam. Nem kellett Székesfehérvárott sokat várni a közös zenélésre: rögtön a kinevezésemet követő napon be kellett ugranom próbát vezényelni, a felkért karmester megbetegedése miatt. Azonnal megtaláltuk az együttesrel a közös hangot, a zenészek bizalommal fogadtak. A zenekar az átlagéletkora alapján – még országos összevetésben is – a legfiatalabbak közé tartozik, de akadnak évtizedes rutinnal rendelkező tagok is a társulatban. Muzsikusaink komoly hangszeres erényekkel bírnak, sokan kamarazenészként is aktívak, de akadnak szólista kvalitású muzsikusok is az együttesben. Ugyancsak hamar kiderült, hogy az Alba Regia Szimfonikus Zenekar rendkívül nyitott és gyorsan tűzbe hozható társaság, nincs olyan instrukció vagy kérés, amelyet ne teljesítenének, sőt, ha egy hosszabb próbafolyamat során bizonyos fokú kísérletezésre is lehetőség nyílik, abban is kimondott örömmel vesznek részt. Mindezek nagy részét már első közös koncertünkön megtapasztalhattam tavaly júniusban, s a hangverseny nagy sikert aratott, szeretettel fogadott a zenekar törzsközönsége is.

■ *Annak ellenére, hogy nem dolgozott velük korábban, szívesen állt az együttes élére?*

– Örömmel láttam munkához. 17 éves korom óta tudatosan készülök erre a helyzetre, különböző karakterű karmesterei életutak közül mindig is a zenekarépítés folyamatát tekintettem a legmélyebb és legizgalmasabb feladatnak. A pályám első néhány évétől fogva vendégdiregensként évente 80-90 előadást vezényeltem, s ez

alatt folyton azzal a jelenséggel szembesültem, hogy hosszútávú közös műhelymunka híján mindegyik zenekarral minden különálló próbafolyamat azonos nullpontról indul. Én azonban arra vágytam, hogy egy zenekarral létrehozassuk a közös esztétikát, hangzásideált, s ezt karakteres, markáns műsorpolitika mentén tegyük. Amikor egy-egy társulattal rendszeresebben dolgozhattam, akkor – ha csak részben is, de – bele tudtam kóstolni az egymásra épülő próbafolyamatok adta, mély zenei rokonság örömeibe. Még mindig kínt az azonban, hogy a bennem élő, teljes zenekarra vonatkozó hangzási koncepció csak töredékesen tudott megvalósulni. Hatalmas öröm, hogy kitartó és átgondolt munkával Székesfehérvárott lehetőség nyílik majd ennek megvalósítására.

■ *Mire helyezi a fő hangsúlyt?*

– Globálisan vizsgálódva fájóan hiányolom a zenei előadó-művészetből a teljes átlényegülés képességét. A színészek ebben a tekintetben messze előttünk járnak. Ahogyan közülük sokan képesek a testtartásuktól kezdve a legapróbb szótagok kiejtésének hogyanjában, izomtónusukban, akár még reflexeikben is megváltozni egy új szerep kedvéért, úgy nekünk, muzsikusoknak is ki kell magunkban alakítanunk a képességet, hogy radikális különbözőséggel tudjunk fogalmazni a hangszeinkben, a komponisták zenei nyelvének és lelki adottságainak ismeretéből, illetve a műveket mozgó egyéni mechanizmusoknak megértéséből fakadóan. Ez a zenélés szinte minden aspektusát érinti, a hangképzési kérdésektől kezdve, az elemi ritmikai képletek eltérő megfogalmazásán át, a zenekaron belül betöltött szerepek változásáig, s azon túl. Ebben gyökerezik a teljes identi-

tású interpretáció lehetősége, ha azt élteni egy őszinte előadói hevület is. Én arra törekszem, hogy az ARSO hegedűsei szinte már a vonót is másképp emeljék fel attól függően, hogy Mendelssohn-, Schumann- vagy épp Schubert-kotta van előttük, és ne csupán a nagy korszakokat különböztessük meg stílusosan. Mélyen tisztellem a 20. század előadó-művészeti eredményeit, mégis túlhaladott és öntelt jelenségnek tartom azt, amikor egy zenekar, zongorista, vagy hegedűs felvételeit a játszott repertoártól függetlenül mindig ugyanarról lehet felismerni, de a sokoldalúbb előadóktól is csak elvétve találok igazán mély, lényegi átalakulással. Mi nem ARSO-hangzást építünk, hanem az ARSO Mozart-hangzását, Schubert-hangzását, Brahms-hangzását, ezeknek eléréséhez pedig a lehető legkonkrétabb művészi eszközöket jelölöm ki, aprólékos műhelymunkával.

■ *Az Alba Regia Szimfonikus Zenekar néhány év alatt már komoly előrelépést érhetett el, ráadásul még egy kórus is működik a társulat mellett.*

– Dinamikusan fejlődő együttes, amely hamar elérte a kiemelt minősítést, s reményeink szerint intézményi szinten is egyre erősebbé válik. A szervezettség, a távlati tervezés szép útján járunk. Az Ars Oratoria Kamarakórus hatalmas kincse Székesfehérvárnak, s a városban több, jónéhány évtizedes múltra visszatekintő amatőr kórus is működik. A Kamarakórus kiváló kézben van, Pad Zoltán az irányítója, erről meggyőződhettem a fellépéseiken is, hiszen a művészeti vezetői munka része, hogy azokat a hangversenyeket is meghallgassam, amelyeket nem én dirigálok. Az Ars Oratoria egyik fontos célja az a cappella-ritkaságok előadása, de oratóriumokat is tervezünk velük, valamint a város többi kórusával.

Húsvéti koncert

A társulat nagy megbecsülésnek örvend, akár csak a zenekar. Székesfehérvár büszke az együtteseire, más zenekarokhoz viszonyítva a városi fenntartói támogatás aránya nálunk kiemelkedően magas, a kiegészítő állami hozzájáruláshoz képest. Zenekarunk természetesen számos – a városban és annak környezetében élő – muzsikust foglalkoztat, miközben a budapesti tagokon túl látványosan vonzza magához a Balaton környékén élő zenészeket is. Megyei szinten is átfogó felelősségünk van, rövidesen indul az együttműködésünk Dunaújvárossal, és számos Fejér megyei kastélyban ugyancsak fellépünk.

■ *Milyen programot tervezett arra a három esztendőre, amelyre a felkérése szól?*

– Szívügyem volt az általam megszerkesztett, három évre elosztott, nyolc részes Beethoven-sorozat, melynek keretében a szerző zenekari életművének szinte teljes egészét megszólaltatjuk, szokatlan formában, finoman dramatizálva. Személyes ismerősként igyekszünk az érdeklődőknek bemutatni a zeneszerzőt, a levelei, a kortársak feljegyzései által. De a publikum nem a megszo-kott ismeretterjesztés keretében ismerkedhet meg a fontosabb eseményekkel, hanem színészek személyesítik meg a szereplőket. A célunk az, hogy úgy hangozzék fel minden tétele a szimfóniáknak, hogy a hallgató értse meg, élje át azokat a lelkiállapotokat, amelyekben Beethoven papírra vetette az adott hangjegyeket. A műsorpolitikánk a zenekar hibrid helyzetéből fakad: közepes méretű, ötven tagú zenekar vagyunk, klasszikus megyeszékhelyi felelősséggel, ugyanakkor a budapesti zenekarok közelsége miatt különösen fontos a világos művészi fókusz. Törzsrepertoárunknak a bécsi klasszikát és a kora romantikát tekintjük, de időről időre felvillantjuk, nagyobb létszám esetén mire vagyunk képesek Csajkovszkij vagy Brahms világában is. Rendszeresen játszunk a karcsúbban hangszerező 19. századi szerzőket, repertoárunk állandó fűszere Bartók és Stravinsky kisebb apparátusú műveinek sora. Ugyanakkor fontos határokat is meghúztunk: például Richard Strauss, vagy Wagner életművét egyelőre nyilvánvalóan nem feladtunk játszani. Mindenképpen említésre méltó ellenben a most született kortárs zenei centrumunk is.

■ *Van rezidens zeneszerzőjük is...*

– Azaz kortárs zenei művészeti vezetők. Az ötlet az igazgatóunktól, Ruff Tamástól származott. E téren a Dohnányi Zenekar járt az élen, úgy tudom, náluk jelent meg először a rezidens komponista szerepkör, s mivelünk egyidőben a Győri Filharmonikusok társulata is hasonló felkérést adott Balogh Máténak. Úgy látom, hogy hasznos és előremutató együttműködést folytattunk Dobri Dániellel, hiszen célzottan a zenekarunknak komponált művek mellett az átgondolt kortárszenei repertoár kidolgozásában oroszlánrészt vállal. Meg kell még említenem a művészeti tanácsadónkat, dr. Szabó Balázst is, aki tősgyökeres székesfehérvári, s elképesztő

zenetörténeti tudással bír, remek javaslatok vannak a műsorválasztás terén.

■ *Szeretnék bővíteni az együttest?*

– Igen, jó volna növekedni. Székesfehérvár szomjazza és megérdemli a kultúrát, s miközben máshol, a Covidot követően még vissza kell csábítani a közönséget, nálunk állandóak a teltház koncertek... Talán ez is jelzi, hogy a városnak mennyire fontos a zenekara. Ahhoz, hogy ez a növekedés megvalósuljon, született egy kör fehérvári vállalkozókból, lokálpatriótákból, akik anyagilag és erkölcsileg támogatják az együttest. Bízom benne, hogy hamarosan mindezt további álláshelyekre is válthatjuk.

■ *Mi hír a koncertteremről, ami szintén régi vágy?*

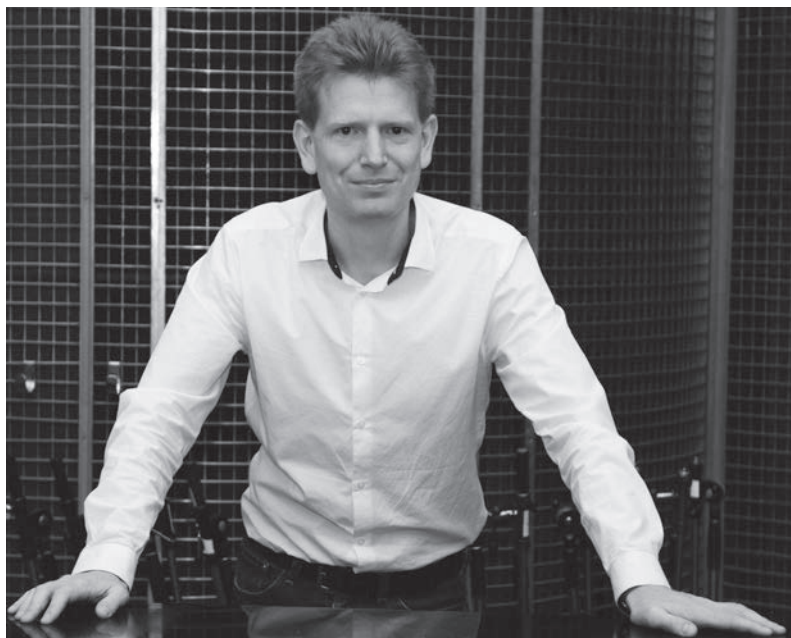
– Folytak az egyeztetések. Egy minőségi terem fontos feltétele a markáns hangképnek, és a város is tudatában van ennek az igénynek...

■ *Tavaly tavasszal állt fel az új vezetőség, s ebben a szezonban már új sorozatokkal is bővült a programjuk, új dirigensek is vezénylik az együttest.*

– Próbálunk olyan ritmust találni, amelyben megvalósulhat az az intenzív, rendszeres belső műhelymunka a zenekarral, amire szükség van az átlényegülés képességének eléréséhez és az egyedi arculat kialakításához. De ugyanilyen fontos, hogy a zenekari munkát rendszeresen megfűszerezzék más impulzusok is, így törekszünk rá, hogy idővel a karmesterek színe-java megforduljon majd nálunk. Hagyomány, hogy minden évben felhangzik egy Bach-passió, a János- és a Máté-passió váltja egymást, ezek az előadások szintén lényegesek az együttes életében, de emellett izgalmas újdonságokra is vállalkozunk. A zenészeinket kamarazenélésre, vonósnégyesezésre buzdítjuk. Óvatosan, de folyamatosan feszegetjük a határainkat. Munkánkban a lehető legteljesebb kidolgozottságra törekszünk és fáradszónul keressük az egyensúlyt!

Az éneklés művészete

„Annak idején sokat gondolkodtam a néven – meséli Pad Zoltán, az énekar vezetője – s az *Ars Oratoria* azért is remek, mert az oratoria az ékesszólást is jelenti, azaz a szólás művészetét. Nagyon hosszú volt a kórus előkészítésének az időszaka, sok évet ölelt fel. Még az előző igazgató, Major István keresett meg az ötlettel – akkor még a debreceni Kodály Kórust irányítottam –, így tulajdonképpen az első gondolatcsíra, mely szerint Székesfehérvárott életre kellene hívni egy különleges együttest, amely egyedülálló az országban, egy évtizeddel ezelőtt született meg, utána pedig el is kezdtünk ezen gondolkodni, és ezért dolgozni. Végül négy esztendővel ezelőtt adott a város felkérést a húsz fős kamarakórus életre hívására, s ezt követően nem sokra rá már meg is tartottuk

Az Ars Oratoriával elsősorban a korareneszánsz zenéket tartom fontosnak. Nagy öröm részt venni a kórus felvirágztatásában, s azt tapasztalom, hogy Székesfehérvár élete teljesebb lett a megszületésével. Természetesen a zenekarral is tervezünk további közös fellépéseket, sok ötletünk van Dobszay Péterrel, a társulat új vezetőjével. Személyében egy sokoldalúan képzett muzsikussal, és remek ember érkezett a zenekarhoz, akivel mindig élmény együtt dolgozni, közösen gondolkodni.

Februárban az Ars Oratoria Schein és Schütz műveiből adott koncertet, majd a Máté-passió előadása következett: nagy öröm, hogy a városban évente felhangozhat egy-egy Bach-passió.

A repertoárépítés terén szabad kezem van, de a tervezésnél mindent megbeszélünk Dobszay Péterrel, Ruff Tamással és

az első hangversenyünket. A helyi énekesekre fókuszáltunk, s igyekeztünk a környékbeli művészekből – akikhez budapesti előadók is csatlakoztak – kialakítani a projekt társulatunkat.

Az inspirációt, hogy ilyen jellegű együttest alapítsunk, a külföldi tapasztalataim adták, rengeteget dolgoztam ugyanis ilyen kamarakórusokkal, amelyeket speciális, régi és kortárs zenéből álló repertoár jellemez. Az első motivációt Franciaországban kaptam, ahol egy történelmi zárandokhelyen, Vézelay-ben hívtak életre hasonló projekt kórust. Belgiumtól Németorszáig kiváló énekeseket toboroztak, akik az együtt töltött két hét alatt nagyszerű koncerteket adtak. Egy ilyen társulat egy évben hat-nyolc programot tanul meg, minden műsort legalább 4-5 alkalommal ad elő – és a folyamat végén általában lemezre is rögzíti azt. A létszám tekintetében is flexibilis, a János-passiót például összesen 12 énekessel adjuk elő, úgy, ahogy annak idején Bach elképzelte, de két-háromkórusos művekhez természetesen nagyobb létszám dukál. A kórusirodalomnak van egy olyan fantasztikus szelete, amely kis létszámmal is nagyszerűen megvalósítható.

Az Ars Oratoria megszületésével Székesfehérvár zenei életébe bekapcsoltuk az énekhangot is, és olyan repertoárt alakítottunk ki, amely ennek a kórusnak jól áll, s amelybe reneszánsz, korabarokk, valamint kortárs darabok tartoznak. Tudomásom szerint olyan énekkar nem született még itthon, ahol kifejezetten a zászlóra tűzték volna a Palestrina-misék bemutatását, mint ez esetben... Nagyon izgalmas feladatok ezek, s azért is vállalkoztam örömmel a felkérésre, mert érdekelték, érdekelnének azok a kislétszámú produkciók, amelyek a Rádióénekkar adta feladataimtól jelentősen eltérnek, hiszen ma már annak az együttesnek vagyok a karnagya.

dr. Szabó Balázssal.

El kell mondjam, mihelyst elterjedt a híre, hogy megszületett az Ars Oratoria Kamarakórus, sorban érkeztek a felkérések. Nagy megtiszteltetés és öröm, hogy ekkora igény van az énekkarra, hiszen a székesfehérvári mellett akad sok egyéb meghívás is. Habár legutóbb a MŰPÁ-ban egy Verdi-opera előadásában vettünk részt, mégis hiszünk abban, hogy nekünk az elmélyült és kis létszámú a cappella-művek bemutatása az igazi területünk. Az, hogy egy évben nyolcszor-tízszer koncertezünk, az maradjon mindig esemény. Óriási kincs a húsz énekesünk, akikkel a fellépések előtt gyűlünk össze, s akik mindig örömmel vesznek részt a felkészülésben és az előadásokban. Van már tapasztalatuk a különböző stílusok terén: egy nyelvet beszélünk. Bár szabadúszó énekesek, meg lehetett nyerni őket az ügynek. Akad közöttük zene-tanár, mérnök, tanuló, zenész, de alkalmanként mind-mind lelkesen válik Ars Oratoria-taggá.”

„Mi négyen ugyanazt akarjuk: minőséget!”

Ruff Tamás maga is karmester, trombitás és trombitatanár, s akkor döntött úgy, hogy aspirál az Alba Regia Szimfonikus Zenekar igazgatói posztjára, amikor az első kiírt pályázat sikertelenül zárult.

Másfél évtizede vesz részt Székesfehérvár zenei életében, előtte Kaposvárott muzsikált, a pécsi diplomázását követően került a Kaposvári Katonazenekarba. Néhány évvel később, 2006-tól pedig már a Vörösmarty Színházban is vezényelt alkalmasszerűen, ott ismerte meg majd egy évtizeddel ezelőtt Dobri Dánielt. A színházi fellépések a Covid miatt maradtak abba, viszont az igazgatói megbízatást sikerült elnyernie három esztendőre. Bár akadna felkérés a teátrumból, hiányzik is neki a

színház, most az együttesre koncentrálnak. No meg persze a Székesfehérvár Helyőrségzenekarra, amelynek a karmestere sok éve. Az Alba Regia mellett velük is napi szinten dolgozik, bár ahogy említi, az ottani zenei feladat teljesen más.

Nem zárja ki persze, hogy adott alkalommal az Alba Regia Szimfonikus Zenekart is vezényli majd, de úgy gondolja, az inkább színházi fellépés lesz. A tervek szerint ugyanis a teátrummal folytatódik a korábbi együttműködés, amelynek a Covid vetett véget. A járvány hiúsította meg az első közös fellépését is a zenekarral, a Mágnás Miskát vezényelte volna élükön, ha nincs a kényszerpihenő. Bár néhány muzsikussal próbálhatott korábban, az egész társulattal még nem játszott együtt.

Az Alba Regia Szimfonikus Zenekar élén egyelőre elsősorban igazgatóként kíván helytállni.

A győztes pályázata kapcsán kiemeli, egy fejlődő zenekarnál szükség van állandó művészeti vezetőre, a megfelelő karmester megtalálása volt az elsődleges feladata. Dobszay Péterrel nem ismerték egymást, de kikérte más kollégák véleményét, s az első találkozásuk után biztos volt benne, hogy a dirigens meg kell győznie, hogy jöjjön az együtteshez.

Fontosnak tartotta azt is, hogy kortárs zenei művészeti vezető is erősítse az együttest.

Dobri Dánielre nem csupán zeneszerzőként számít: kortárs szemléletével, igényes, körültekintő válogatásával színesíti a társulat palettáját. A zeneszerző teljes körűen a kortárs projektekért felel, azért, hogy megszervezze a kortárs zenei klubot, felkeltse a közönség érdeklődését a modern művek iránt. Az elmúlt időszakban is kellően színes, érdekes műveket talált. S elmeséli, bár többen féltek tőle, mit szól a publikum a kortárs darabokhoz, a zenekar átalakított próbahelyiségében szervezett klub, ahol 140 ember fér el, hamar népszerűvé

vált. A családi hangulat, az, hogy az érdeklődők betekintést nyernek a zenekar otthonába, sokakat vonz, s az itt szervezett beszélgetős estek – vendégük volt például Fa Nándor is – nagy érdeklődést keltettek. Sikerült vonzóvá, érdekessé tenni a modern műveket, így szeretnék folytatni.

Hozzáteszi, a vezetőség negyedik tagja, dr. Szabó Balázs, aki Székesfehérvárott tanít, alkot, él, művészeti tanácsadóként ad egy globális másik nézőpontot is a zenekarnak. *„Igazi lokálpatrióta, aki saját kutatásokat folytat, s zenei téren elért eredményeit vétek volna nem felhasználni. Óriási a tudása, s kell is a nyitottság a csapatba, fontos a másfajta szemléletmód. Mi négyen különböző karakterek vagyunk, egy dologban azonban hasonlítunk – ugyanazt akarjuk: minőséget!”*

Ahogy az igazgató kiemeli, lényeges a sokszínűség, az, hogy a többi kulturális intézménnyel hosszú távon valószínűleg is meg az együttműködés, erről a teátrum mellett már a balettszínházzal is tárgyalnak.

Továbbviszik a két megszokott, s jól működő bérletüket, de emellett újítottak is, s a harmadik sorozatuk az ünnepkörökhöz kapcsolódik. Újszerű az is, hogy rugalmasabbá tették a bérleti kedvezményeket, lehet fél évadra is belépőt váltani, ugyanolyan kedvezménnyel.

A mecénási kört ugyanacsak tovább építik. Januárban szerveztek egy támogatói estet, amelyen a zenekar előadása mellett ő maga is tartott egy prezentációt múltjáról, jelenéről és jövőről, s arról, miért fontos, hogy a vállalkozói réteg melléjük álljon, hogyan lesz ebből közösségépítés, és mindennek milyen hatása lehet a város életére. Az estet mindenki nagyon élvezte, újdonságként hatott a jelenlévők számára, és meg is született a tősgyökeres helyi támogatói kör. *„Az önkormányzat stabil háttérrel biztosít, az intézményi és szakmai háttér ugyanacsak rendezett, így, ha a civil szféra is mellénk áll, akkor teljes lesz a kép”* – folytatja.

A növekedés kapcsán úgy véli, jelenleg nagyon sok a zenekarban a félállású muzsikos, azt szeretné elérni, hogy az ő státuszaikat is egészen váltsák, hiszen ezáltal a próbák, koncertek szervezése is jóval egyszerűbbé válna.

„A megbízatásom három évre szól, ami egy pillanat alatt elszáll. Szeretném, ha minden olyan szervezeti, intézményi változáson, ami szükséges a jelenlegi vezetés gondolkodása szerint, minél hamarabb túl lennénk. Jó lenne egyesbe kerülni az egész státuszokkal, s ha jól dolgoztunk, akkor persze megnyerni a következő vezetői választást. De elsősorban ezt a ciklust szeretnénk becsülettel végigvinni, és aztán meglátjuk, hogy mit hoz a jövő.” ■

FOTÓ: SIMON ERIKA